

UDK: 338.48:7/8(497.113)
DOI: 10.5937/KonGef24078M
Прегледни научни рад

ВАЛОРИЗАЦИЈА КУЛТУРНО-ТУРИСТИЧКИХ ВРЕДНОСТИ ВРШЦА ПО МОДЕЛУ ХИЛАРИ ДУ КРОС

Мирослав Ал. Мешановић¹

Апстракт: Културни туризам представља интеграцију културног и туристичког сектора, обезбеђујући међусобне користи. За остваривање повољних услова у оба сектора, неопходно је приступити планирању и трансформацији културно-историјског наслеђа у културно-туристички производ. Почетна фаза у планирању представља валоризацију културно-туристичких вредности. Модел Хилари ду Крос креиран је специјално за валоризацију културно-туристичких вредности, и комплексан је због оцењивања културно-туристичких субиндикатора и степена њихове градације, одвојено за туристички сектор и сектор менаџмента културних добара. Циљ рада је валоризација туристичког сектора и сектора менаџмента репрезентативних културних добара градског језгра Вршца према моделу Хилари ду Крос. Након анализе субиндикатора, градском језгру Вршца додељена је ћелија М (2,3), што указује на повољне услове за развој културног туризма, али је неопходно приступити одговорнијем планирању културно-туристичких вредности.

Кључне речи: Вршац, градско језгро, Хилари ду Крос модел, туристички сектор, сектор менаџмента културних добара

УВОД

У последње време, многа места користе културне атракције за привлачење туриста, посебно због економских предности туризма. Културни туризам омогућава равномерну расподелу туристичког промета по месецима, што повољно утиче на искоришћавање услужних капацитета и ефекте туристичког привређивања (Galdini, 2007; Stanculescu, 2008). Велико интересовање за културна добра последица је глобализације и жеље за упознавањем различитих култура, при чему културна добра сведоче о идентитету народа на одређеној територији (Хаџић, 2005).

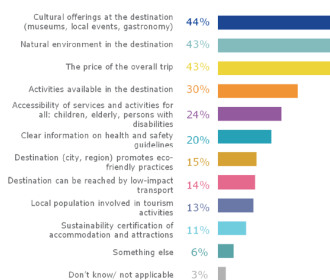
Културни туризам је препознат као значајна прилика за економски и друштвени развој у многим земљама. Последњих година овај облик туризма бележи изузетан раст на глобалном тржишту. Светска туристичка организација дефинише културни туризам као путовања из културних мотива, као што су посете уметничким догађајима, културне туре и ходочашћа (UNWTO). Према извештају Европске комисије, у 2012. години 22% туриста у Европи навело је културу као главни разлог путовања, док је 2021. године 44% туриста истакло културну понуду као најважнији аспект при избору дестинације (Attitudes of Europeans Toward Tourism - Report, 2013; 2021). Култура у туризму све више се схвата као основна вредност на коју се туризам ослања.

Међутим, управљање утицајима културног туризма на локалну културу и околину представља изазов који захтева стратегије за балансирање између користи и одрживости. Неопходно је заштитити културни идентитет у контексту глобализације и повећаног туристичког промета, што захтева пажљиво разматрање и примену одговарајућих мера (Хаџић, 2005).

С обзиром на наведено, не чуди што културни туризам представља предмет бројних истраживања. Култура у туризму се све више схвата као основна вредност на коју се он ослања.

¹ Мср туризмолог, miroslav.mesanovic@hotmail.rs

Q4T When you choose a destination to visit, which of the following are most important? (Total results, Max. 4 answers, % EU27)

Слика 1. Најважнији аспекти при избору дестинације у 2021. години за Европљане

ЦИЉ

Фокус културне понуде усмерене на туристе подстакао је сарадњу између сектора културе и туризма (Jelinčić, 2009). За развој културног туризма у Вршцу и заједничке користи оба сектора, кључно је планирање културно-историјског наслеђа, укључујући процену вредности културних добара за туризам, што олакшава њихово укључивање у туристичке активности (Хаџић, 2005). Овај рад истиче могућности туристичке валоризације Вршца и настоји да побољша његово позиционирање на туристичком тржишту, усмерено на испуњење очекивања постојећих и потенцијалних туриста.

МЕТОДОЛОГИЈА

Туристичка валоризација културних добара представља суштински процес у планирању одрживог развоја културног туризма, чији је циљ објективна процена квалитативних и квантитативних вредности туристичких мотива (Du Cros, 2001; Станковић, 2008). Позитивни резултати валоризације могу значајно унапредити препознатљивост и посећеност дестинације (Хаџић, 2005).

Модел Хилари ду Крос, примењен у овом истраживању, представља један од најцеловитијих научних приступа оцени потенцијала културних добара за интеграцију у туристичке активности (Du Cros, 2000). Његова основна идеја је да пружи методологију за укључивање културних ресурса у креирање туристичких производа који подржавају одрживи развој (Лакићевић & Срђевић, 2011).

У оквиру истраживања спроведено је анкетање 25 туриста и 5 стручњака из области туризма у Вршцу током марта 2024. године. Коришћен је упитник са индикаторима културних вредности, градиран на скали од 0 до 5.

Модел ду Крос користи субиндикаторе за оцену културно-туристичке вредности и робусности. У туристичком сектору, субиндикатори валоризују тржишну привлачност кроз елементе као што су амбијентална вредност, познатост локације, национални симболизам и евокативност места. У сектору менаџмента, фокус је на културном значају и робусности културних добара, процењујући факторе као што су естетска, историјска и едукативна вредност, као и јединственост и репрезентативност (Du Cros, 2001).

Комбинацијом резултата оцена из оба сектора формира се укупна оцена валоризације, која може указати на потенцијал културних добара да привуку туристе и унапреде туристичку понуду. Највећи потенцијал за развој имају културна добра која се категоришу као средње и високо привлачна. Културна добра са високом или осредњом вредношћу индикатора културне значајности/робусности и осредњом туристичком привлачношћу морају се адекватно промовисати, али и заштитити у смислу одређивања оптималног броја посетилаца ради успостављања одрживог развоја културног туризма (Стаменковић, 2005; Марковић & Петровић, 2012). На основу добијених оцена могуће је детаљно планирати активности за њихову заштиту и промоцију, у циљу дугорочног одржавања културног наслеђа и његовог интегрисања у туристичку понуду.

КУЛТУРНЕ ТУРИСТИЧКЕ ВРЕДНОСТИ ВРШЦА

У Вршцу се налази извешан број културних туристичких вредности, које сведоче о различитим историјским етапама града подно Вршачких планина (Станковић, 2016). Пак, нису сва културна добра подједнако занимљива за туристе, нити имају подједнак значај. Сходно томе, за примену подела Хилари ду Крос одабране су оне културне вредности које завређују пажњу туриста и које су познатије на ширем туристичком тржишту. У наставку су представљене антропогене вредности Вршца које су узете у обзир приликом валоризације.

Вршачка кула, средњовековно утврђење смештено на брду изнад Вршца на 399 метара надморске висине, некада је била једно од најзначајнијих одбрамбених упоришта у јужном Банату. Тачан датум градње и његов градитељ нису познати, али се као могући градитељи помињу деспот Стефан Лазаревић и Ђурађ Бранковић. Његова функција била је контрола пута од Старе Паланке до Темишвара и одбрана јужне угарске границе. Утврђење је било опасно зидовима дебљине 2,5 метра, са једном великом троспратном и једном малом кулом. 1552. године су га заузели Турци, а након њиховог одласка је пропадао. Данас је обновљен и представља значајан видиковац са панорамским погледом на Вршац и околину. Доступан је асфалтним путем и пешачким стазама (Станковић, 2012; Станковић 2016; Томић Давидов, 2020; Боснић, 2022).

Градски музеј, основан 1882. године, спада међу најстарије музеје у Србији. Захваљујући труду кустоса Феликса Милекера, музејска збирка је обогачена бројним предметима из различитих историјских периода, од праисторије до данашњих дана. Посебно значајна је збирка „Сећање на Пају Јовановића“. Музеј се налази у згради „Конкордија“, класицистичког здања из 1847. године, у којој је некада радила нижа школа (Станковић, 2012; Станковић 2016; Томић Давидов, 2020).

Апотека на степеницама, саграђена у барокном стилу средином 18. века, некада је била прва аптека у граду и носила је име „Код Спаситеља“. У овој апотеци је радио и брат сликара Паје Јовановића, апотекар Александар. Данас је музеј апотекарства и уметничка галерија у коме је изложен чувени „Триптихон“ П. Јовановића: „Недеља у Вршцу“, „Берба“ и „Жетва“. Поред уметничких дела, у згради се налази и стална поставка природњачке збирке вршачке околине (Станковић, 2012; Станковић 2016; Томић Давидов, 2020).

Стеријина кућа, некада дом и радно место Јована Стерије Поповића, вршачког драматурга, данас је претворена у музеј посвећен њему. На спрату ове зграде, коју је Стеријин брат Ђорђе Поповић завештао Српској православној цркви, изложен је аутентични намештај који је писац користио током живота. Посетиоци могу видети и оригиналне рукописе Стеријиних дела у витринама спомен собе, као и факсимиле, документа и портрет писца, дело Уроша Предића (Станковић, 2012; Станковић 2016; Томић Давидов, 2020).

Градска кућа у Вршцу, позната и као Магистрат, симболизује богату историју града. Настала је по уједињењу српске и немачке општине 1795. године, када је Вршац добио статус града. Зграда представља комплекс од три дела, грађена у различитим епохама. Данас овај комплекс служи као седиште Скупштине општине Вршац (Станковић, 2012; Станковић 2016; Томић Давидов, 2020).

Владичански двор у Вршцу, смештен на главној улици Дворској, који јој је и дао име, представља резиденцију банатских епископа. Подигао га је владика Јован Георгијевић између 1750. и 1757. године, уз дозволу царице Марије Терезије. Двор се истиче дворском капелом са изузетним барокним иконостасом од тврдог материјала, дело вршачког сликара Николе Нешковића, деде Јована Стерије Поповића. У капели се чува и чудотворна икона Пресвете Богородице, позната као Винчанска или Бездинска, по манастирима у којима је раније боравила. Икона је у двор пренета 1931. године, а претпоставља се да потиче из 15. или 16. века. Осим тога, у двору се налази и уметничка збирка банатске епархије, богата портретима и иконама Теодора Крачуна, Павела Ђурковића, Теодора Илића Чешљара, Јакова Орфелина и других. Око двора простира се француски парк ограђен барокном оградом (Станковић, 2012; Станковић 2016; Томић Давидов, 2020).

Капела Светог Крста, смештена на брду Миса изнад Вршца, представља најстарији римокатолички храм у граду и другу најстарију сачувану грађевину, после Куле. До капеле је некада водио *Крижни пут*, од кога су сачувани остаци стубова. Данас се до ње долази дужом каменом степеништу са одмориштима, замишљеном као симболички пут Христове Голготе. Са платоа испред капеле пружа се прелеп поглед на град (Станковић 2016; Томић Давидов, 2020).

Римокатоличка црква Светог Герхарда, монументални храм у неоготском стилу, поносно стоји као један од симбола Вршца. Изграђена између 1860. и 1863. године, ова црква одушевљава својом величином и богатим ентеријером. Дужине 61 метар, ширине 22 метра, са торњевима високим 63 метра, она задивљује посетиоце, а у медијима је чак названа и "српским Нотр Дамом". Унутра, црква је богато украшена резбареним намештајем, зидним сликама, витражима и скулптурама, док главну олтарску палу краси дело бечког професора Петера Јохана Гајгера. Иако ова импозантна грађевина никада није стекла статус катедрале, њен значај далеко премашује верски оквир. Опремљена оргуљама са 52 регистра, израђеним почетком 20. века у радионици Леополда Вегенштајна, црква је постала и концертна дворана где су наступали бројни хорови и оперски певачи (Станковић 2016; Томић Давидов, 2020; Баљак, 2021).

Православна Саборна црква у Вршцу, саграђена 1785. године, поносно носи титулу најстаријег православног храма у граду. Изграђена је током владавине владике Николе Димитријевића, а њен унутрашњи простор краси бројна уметничка дела. Посетиоце очаравају фреске Паје Јовановића, међу којима су „Света Ангелина“ и „Свети Никола спасава осуђенике“, као и иконостас дело сликара Павла Ђурковића и дуборез Аксентија Марковића. Целивајуће иконе су дело Николе Нешковића (Станковић, 2012; Станковић 2016; Томић Давидов, 2020).

Румунска православна црква у Вршцу, посвећена Вазнесењу Господњем, а подигнута 1913. године, представља значајно здање верског и културног наслеђа града. Изградња цркве је омогућена залагањем проте Трајана Опрее и директора румунске банке др Петра Цепењага, као и донацијама осамдесет ктитора. Унутрашњост цркве красе фреске Вирђија Симионескуа, док су дрворезбарију извели браћа Нистор и Јосиф Босиок (Станковић 2016; Томић Давидов, 2020).

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Табела 1. Субиндикатори тржишне привлачности

Туристички сектор	
Тржишна привлачност	
Субиндикатори	Оцена
Амбијент	4,0
Познатост ван локалне области	3,5
Важан национални симбол	3,4
Може се испричати интересантна прича	3,9
Поседује особине које га диференцирају од околних културних добара	3,7
Привлачност за посебне потребе	4,4
Усклађеност са осталим туристичким производима на дестинацији	3,5
Развијеност туризма у окружењу	2,9
Дестинација се асоцира у културом	3,9
Укупна оцена	33,2

Тржишна привлачност културних добара у Вршцу оцењена је кроз девет субиндикатора. Градитељска баштина, посебно Вршачка кула и црква Св. Герхарда, чине Вршац амбијенталном целином високих вредности, са средњом оценом 4,0. Вршац је препознатљив ван локалних граница захваљујући пословним и спортским активностима, као и бројним културним манифестацијама, због чега је овај аспект оцењен са 3,5. Иако ниједно културно добро тренутно није национални симбол, Вршачка кула и црква Св. Герхарда, која се у медијима повремено описује као српски Нотр Дам, имају потенцијал да то постану уз одговарајуће напоре (Баљак, 2021), са средњом оценом 3,4. Историја Вршца, укључујући причу о капетану Јанку Халабури и Арслан-бегу, као и о личностима попут Паје Јовановића и Јована Стерије Поповића, чини град занимљивим за туристе (Станковић, 2016; Боснић, 2022), са оценом 3,9. Као пети по величини град у српском делу Баната, Вршац има одређена културна добра која се истичу у односу на друге градове, попут Вршачке куле и цркве Св. Герхарда, са средњом оценом 3,7. Град нуди различите облике туризма, укључујући пословни, конгресни, спортско-рекреативни, културно-историјски и манифестациони туризам, при чему је спортско-рекреативни туризам нарочито развијен захваљујући КК „Хемофарм“ и спортско-конгресној хали „Миленијум“ (Томић Давидов, 2020), као и ваздушним спортовима (Боснић, 2022), са средњом оценом 4,4. Туристичка понуда Вршца је добро усклађена са осталим производима, као што су културни, манифестациони,

пословни и транзитни туризам, оцењена са 3,5. Иако се Вршац налази на југоистоку Баната, у близини границе са Румунијом, развијеност туризма у окружењу је ограничена, осим у случају Белоцркванских језера, где је летњи туризам изразито сезоналан, са средњом оценом 2,9. Вршац је препознатљив по великом броју културних објеката и манифестација, као и по једином професионалном позоришту у јужно-банатском округу, позоришту Стерија (Томић Давидов, 2020), са средњом оценом 3,9.

Табела 2. Субиндикатори значајни при дизајнирању туристичког производа

Туристички сектор	
Фактори значајни при дизајнирању туристичког производа	
Субиндикатори	Оцена
Приступ	3,4
Саобраћајна повезаност	2,5
Близина других културних атракција	1,9
Услугне погодности	3,6
Укупна оцена	11,4

Фактори од значаја при дизајнирању туристичког производа у Вршцу обухватају четири субиндикатора. Приступ културним добрима је углавном дозвољен, са изузетком Двора епархије Банатске, што је оцењено са 3,4. Саобраћајна повезаност је релативно добра, јер је Вршац удаљен 85 km од Београда, 65 km од Панчева, 95 km од Зрењанина, 130 km од Новог Сада и 35 km од Беле Цркве, док је румунска граница удаљена само 12 km (Станковић, 2016). Железничка станица у Вршцу је погранични прелаз на међународној прузи Београд-Темишвар-Букурешт, али путнички саобраћај је ограничен са само 6 дневних полазака за Београд ("Србијавоз" а.д. Београд, 2023), а возови ка Румунији више не саобраћају због нерешених питања између две државе (Ивков, 2019). Град је важан и у друмском саобраћају захваљујући граничном прелазу Ватин и има аеродром за пословну авијацију, што је оцењено са 2,5 (РТС, 2022). Близина других културних атракција у Вршцу подразумева неколико значајних историјских и културних локалитета. На 11 km од Вршца налази се манастир Месић, посвећен рођењу Св. Јована Крститеља. Изграђен у 11. веку од стране следбеника Св. Кирила и Методија, манастир је током историје више пута спаљиван, пустошен и обнављан, а посебну вредност представља чудотворна икона Богородице „Достојно јест“ из 1804. године. Такође на 11 km од Вршца, у селу Мало Средиште, налази се манастир Средиште, који је подигао деспот Јован Бранковић крајем 15. века. Стари манастир Средиште био је један од знамења поствизантијске културе, али је угашен 1777. године и обновљен из темеља од 1995. до 2003. године (Томић Давидов, 2020). На 18 km од Вршца, у селу Избиште, налази се родна кућа Жарка Зрењанина Уче, народног хероја НОБ-а Југославије. Упркос значајним културно-историјским споменицима у близини, овај аспект је оцењен са 1,9 због ограниченог броја атракција и њихове разноликости. Услугне погодности у Вршцу укључују добро опремљен центар града са бројним трговачким и угоститељским радњама, туристичко-информативни центар и адекватну туристичку сигнализацију. Иако је асортиман услуга задовољавајући и донекле прилагођен потребама различитих група туриста, постоји потреба за отварањем нових и обновом постојећих смештајно-угоститељских објеката, што је оцењено са 3,6.

Табела 3. Субиндикатори културног значаја

Сектор менаџмента културних добара	
Културни значај	
Субиндикатори	Оцена
Естетска вредност	1,7
Историјска вредност	1,5
Едукациона вредност	1,1
Научноистраживачка вредност	1,3
Друштвена вредност	1,4
Јединственост добра	1,9
Репрезентативност	3,2
Укупна оцена	12,1

Културни значај Вршца оцењен је кроз седам субиндикатора. Град има високу естетску вредност захваљујући бројним грађевинама из различитих епоха, што је оцењено са 1,7. Историјски догађаји који су се одвијали на територији Вршца указују на његову високу историјску вредност, са средњом оценом 1,5. Иако се број посетилаца благо повећава, едукациона

вредност Вршца није максимално искоришћена, па је потребно профилисати професионалне водиче-едукаторе који би допринели подизању оцено овог индикатора, тренутно оцењеног са 1,1. Научноистраживачка вредност Вршца, укључујући археолошке локалитете као што су Кременац (палеолитско станиште), Козлук (неолитско насеље), Ат (некрополе из бронзаног и гвозденог доба), Лудош и Вршачка кула (Станковић, 2016), предмет је интересовања стручњака, али ове активности нису довољно промовисане у јавности, што даје средњу оцену 1,3. Друштвена вредност Вршца има потенцијал да буде велика, јер град представља место окупљања становника и посетилаца различитих манифестација као што су Дани бербе грожђа, међународни фестивал фолклора „Вршачки венац“ и фестивал „Вршачка позоришна јесен“ (Палковач, 2020), са оценом 1,4. Јединственост културних добара у Вршцу, која немају сличне грађевине у српском Банату, представља раритет у управном округу и Србији, са средњом оценом 1,9. Коначно, културна добра у Вршцу значајно доприносе репрезентативности града као туристичке дестинације, што је оцењено са 3,2.

Табела 4. Субиндикатори робусности

Сектор менаџмента културних добара	
Робусност	
Субиндикатори	Оцена
Осетљивост	2,8
Стање репарације	2,3
План управљања	3,0
Мониторинг и одржавање	3,1
Потенцијал за инвестирање	3,4
Могућност негативног утицаја посетилаца на физичко стање културних добара	3,6
Могућност негативног утицаја модификације на физичко стање културних добара	3,5
Укупна оцена	21,8

Робусност културних добара у Вршцу процењена је кроз седам субиндикатора. Осетљивост је умерена, јер годишњи број посетилаца не прелази 30.000, што не оставља значајне негативне последице на културно-историјске знаменитости. Ипак, потребно је радити на подизању свести посетилаца, нарочито на локалитетима у природи као што је Вршачка кула, са средњом оценом 2,8. Стање репарације варира: Вршачка кула је рестаурирана и ревитализована након година небриге, али стручњаци из Завода за заштиту споменика културе у Панчеву сматрају да су обимни радови поништили аутентичност овог споменика. Нека од највреднијих културних добара, попут Владичанског двора, цркве Св. Оца Николаја и Стеријине куће, претрпела су штету због нестручних, незаконитих и бахато изведених интервенција од стране власника. Од 2021. године, изводе се радови на ревитализацији цркве Св. Герхарда како би се отклониле последице земљотреса у Букурешту који је проузроковао одвајање црквених торњева. Радови обухватају враћање фасаде и пластике у првобитно стање и планирано је да трају три године у фазама. Међутим, фасада на улазу и звонику капеле Св. Крста као и крижно степениште су у лошем стању, без најава да ће бити санирани, што даје средњу оцену 2,3. План управљања културним добрима у Вршцу је усвојен 2022. године, али још није доступан јавности, што отежава детаљан коментар, са средњом оценом 3,0. Мониторинг и одржавање културно-историјских знаменитости су у надлежности Завода за заштиту споменика културе у Панчеву, али је уочено неадекватно одржавање и нестручне интервенције, са средњом оценом 3,1. Потенцијал за инвестирање је добар, али мора бити имплементиран у оквиру планирања и спровођења туризма, што даје средњу оцену 3,4. Могућност негативног утицаја посетилаца на физичко стање културних добара је ниска, јер тренутни број посетилаца не доводи до деградације стања, са средњом оценом 3,6. Могућност негативног утицаја модификација је средња, јер су досадашња искуства показала да су нестручне интервенције оставиле трајне последице, са средњом оценом 3,5.

Табела 5. Матрица тржишне привлачности и робусности Вршца

Индикатор	Тржишна привлачност			
Робусност	Укупна оцена	0-20	21-40	41-60
	0-20	М (3,1)	М (3,2)	М (3,3)
	21-40	М (2,1)	М (2,2)	М (2,3)
	41-60	М (1,1)	М (1,2)	М (1,3)

Када се у корелацију ставе укупне оцене сектора тржишне привлачности (44,6) и сектора менаџмента културних добара (33,7) формира се матрица тржишне привлачности/робусности.

На матрици се уочава да је збирна оцена свих субиндикатора сврстала Вршац у ћелију М (2,3) што значи да град Вршац има средњу вредност индикатора културног значаја и велику тржишну привлачност културних добара. Овакви резултати показују да постоје повољни услови за развој културног туризма.

ЗАКЉУЧАК

Истраживање представљено у овом раду има за циљ да допринесе разумевању потенцијала културног туризма у Вршцу, као и начина на који се културно-историјско наслеђе може ефикасно интегрисати у туристичке активности кроз примену модела Хилари ду Крос. Анализа у оквиру овог истраживања указује на значајан потенцијал Вршца у развоју културног туризма, користећи његов богати споменички фонд и традиционалне вредности. Ипак, увид у тренутно стање открива да Вршац не користи све своје потенцијале, што га чини градом пропуштених прилика. Потребни су иновативнији приступи у промоцији и презентацији културних добара како би се ове вредности адекватно искористиле и ставиле на службу туризма.

Вршац би, кроз улагања и стручни надзор, требало да унапреди своје културне и туристичке ресурсе, као што су црква Св. Герхарда и Вршачка кула, да би се позиционирао као значајна туристичка дестинација попут Виандена у Луксембургу или Руана у Француској. Оваквим развојем, Вршац би могао значајно да обогати како верски тако и концертни туризам, привлачећи посетиоце из већег броја земаља и нудећи простор за музичке догађаје високог квалитета.

Даље, неопходно је побољшати саобраћајну повезаност и унапредити услуге смештаја и гастрономије. Сарадња са Румунијом кроз InterReg пројекте може додатно допринети развоју и промоцији Вршца као културно-туристичке дестинације.

Кроз заједнички рад свих заинтересованих страна, укључујући и јавност, Вршац има потенцијал да значајно напредује у области културног туризма, усмеравајући будуће стратегије ка одрживом развоју.

Кроз овај рад, утврђено је да примена модела Хилари ду Крос може значајно допринети унапређењу културно-туристичке понуде Вршца, што отвара пут за нове научне и практичне иницијативе у области културног туризма.

ЛИТЕРАТУРА

- Баљак, Ј. (2021, 07 09). *ТОРЊЕВИ ДОДИРУЈУ НЕБО: У Вршцу почиње обнова највеће и најлепше римокатоличке цркве у Србији, новац ће набављати у ходу*. (Вечерње новости) Преузето са <https://www.novosti.rs/c/srbija/vesti/1014883/tornjevi-dodiruju-nebo-vrscu-pocinje-obnova-najvece-najlepse-rimokatolicke-crkve-srbiji-novac-nabavljati-hodu>
- Боснић, Д. (2022). *Србијом*. Нови Сад: Прометеј.
- Ивков, М. (2019, 04 17). *Чекајући воз за Темишвар*. РТС. Преузето са <https://www.rts.rs/vesti/drustvo/3492340/sekajuci-voz-za-temisvar.html>
- Јовичић, Д. (2008). *Увод у туризмологију и туристичку географију*. Нови Београд: Тон Плус.
- Лакићевић, М., & Срђевић, Б. (2011). Туристичка валоризација Топчидерског парка у Београду. *Летопис научних радова*, 35.
- Марковић, Ј. Ј., & Петровић, М. Д. (2012). Туристичка валоризација археолошког налазишта "Виминацијум" према моделу Хилари ду Крос. *Зборник радова Департамента за географију, туризам и хотелијерство*, 41.
- Палковач, Т. (2020). *Вршачке манифестације*. Вршац: Туристичка организација Вршца.
- РТС. (2022, 06 24). *Потписан споразум о изградњи ауто-пута од Београда до Темишвара*. РТС. Преузето са <https://www.rts.rs/vesti/ekonomija/4860797/potpisan-sporazum-o-izgradnji-auto-puta-od-beograda-do-temisvara.html>
- "Србијавоз" а.д. Београд. (2023). *Ред вожње 10.12.2023-12.12.2024*. Београд: "Србија воз" а.д. Београд.
- Стаменковић, И. (2005). Могућност примене матрице тржишне привлачности-робусности: студија случаја на примеру културног туризма Спомен збирке Павла Бељанског у Новом Саду. *Туризам*, 9.
- Станковић, С. (2008). *Туристичка географија*. Београд: Завод за уџбенике.
- Станковић, С. (2012). *Туристичке дестинације*. Београд: Завод за уџбенике.

- Станковић, С. (2016). *Србија – градови, општине, насеља*. Београд: Завод за уџбенике.
- Станојловић, А., Ђурчић, Н., & Павловић, Н. (2010). Туристичка валоризација локалитета "Лазарев град" у Крушевцу. *Зборник радова Географског института "Јован Цвијић", САНУ*, 60.
- Томић Давидов, Љ. (2020). *Вршац град ветра и вина*. Вршац: Туристичка организација Вршца.
- Хаџић, О. (2005). *Културни туризам*. Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, Природно-математички факултет, Департман за географију и хотелијерство.
- European Commission, Flash Eurobarometer 370 (2013). *Attitudes of Europeans Toward Tourism*, Report. European Commission.
- European Commission, Flash Eurobarometer 499 (2021). *Attitudes of Europeans Toward Tourism*, Report. European Commission.
- Du Cros, H. (2000). *Planning for Sustainable Cultural Heritage Tourism in Hong Kong*. Final Report to the Lord Wilson Heritage Trust Council.
- Du Cros, H. (2001). A New Model to Assist in Planning for Sustainable Cultural Heritage Tourism. *International Journal of Tourism Research*, 3.
- Galdini, R. (2007). Tourism and the city: opportunity for regeneration. *Tourismos: an international multidisciplinary journal of tourism*, 2(2).
- Jelinčić, D. A. (2009). *Abeceda kulturnog turizma*. Zagreb: Meandarmedia.
- Stanculescu, G. (2008). City image - as tourism destination. *Annals of Faculty of Economics*, 4(1).
- UNWTO. (без датума). Ethics, Culture and Social Responsibility | UN Tourism. UNWTO. Преузето са <https://www.unwto.org/ethics-culture-and-social-responsibility>

VALORIZATION OF CULTURAL-TOURIST VALUES OF VRŠAC ACCORDING TO THE HILARY DU CROS MODEL

Miroslav Al. Mešanović²

Abstract: Cultural tourism represents the integration of the cultural and tourism sectors, ensuring mutual benefits. To achieve favorable conditions in both sectors, it is necessary to approach the planning and transformation of cultural-historical heritage into a cultural-tourist product. The initial phase in planning is the valorization of cultural-tourist values. The Hilary Du Cros Model was created especially for the valorization of cultural-tourist values and is complex because it evaluates the cultural-tourist sub-indicators and the degree of their gradation, separately for the tourism sector and the sector of heritage asset management. The aim of the paper is to evaluate the tourism sector and the sector of the management of representative cultural assets of the city core of Vršac according to the Hilary Du Cros Model. After the analysis of sub-indicators, the city core of Vršac was awarded a cell M (2,3), indicating favorable conditions for the development of cultural tourism, but it is necessary to approach more responsible planning of cultural-tourist values.

Keywords: Vršac, city core, Hilary Du Cros Model, tourism sector, cultural

² Master in tourism, miroslav.mesanovic@hotmail.rs